

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Social indicators and societal monitoring

Hoetjes, B.J.S.

Citation

Hoetjes, B. J. S. (1974). Boekbespreking van: Social indicators and societal monitoring. *Acta Politica*, 9: 1974(2), 217-218. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449477>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449477>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

en het scheppen van een sterk nationaal bewustzijn (blz. 31-39). Zijn verwerping van het meerderheidsprincipe vloeit logisch voort uit zijn eerdere positieve conclusie m.b.t. de tegenovergestelde principes van evenredigheid, grote coalitie en veto-recht. De eerder genoemde regels impliceren ook het aanvaarden van verschillende groepen met hun uiteenlopende belangen en wensen en zijn dus ook in strijd met een doelbewuste opwekking van nationalistische sentimenten. Dit middel kan op zijn best alleen op lange termijn werken en veroorzaakt op korte termijn waarschijnlijk meer verdeeldheid dan eenheid. Zijn afwijzing van federalisme en secessie hangt samen met zijn argument in een later hoofdstuk dat duidelijke grenzen tussen en isolement van met elkaar in conflict verkerende groepen geen bijdrage tot een vreedzame oplossing kan zijn (blz. 104-110): '... federalism may actually contribute to a conflict's exacerbation and the failure of conflict regulation' (blz. 31); 'territorial isolation increases the probability of the most violent form of strife — civil war' (blz. 109). Natuurlijk zijn er gevaren verbonden aan een gedeeltelijke scheiding (federalisme, verzuiling, enz.) en aan volledige scheiding (secessie), maar alleen als er over deze middelen onenigheid bestaat. Hetzelfde geldt echter bijvoorbeeld ook voor het veto-recht: dit middel functioneert alleen indien het door alle groepen aanvaard wordt en er met mate gebruik van wordt gemaakt. Het lijkt er sterk op dat we hier te maken hebben met het vooroordeel waarop S. P. Huntington wijst in zijn voorwoord bij Nordlinger's boek: 'The twentieth century bias against political divorce, that is, secession, is just about as strong as the nineteenth century bias against marital divorce. Where secession is possible, contemporary statesmen might do well to view it with greater tolerance'. Inderdaad is de *mogelijkheid* van secessie een noodzakelijke voorwaarde, maar deze mogelijkheid wordt juist door 'territorial isolation' geschapen.

In hoofdstuk III en IV behandelt Nordlinger het vraagstuk van de motieven die leiden tot het zoeken naar oplossingen van conflicten met een of meer van de eerder genoemde middelen en de vraag onder welke omstandigheden deze motieven het sterkst tot uiting kunnen komen. Evenals de meeste andere onderzoekers komt hij tot de conclusie dat de verklaring vooral moet worden gezocht op het niveau van de elites en dat de elites hiervoor een dominerende invloed over hun volgelingen nodig hebben die op verschillende manieren kan worden verkregen: 'apolitical quiescence, acquiescent attitudes to authority, patron-client relationships pyramided to the national level, and mass parties with extensive organizational capabilities' (hoofdstuk V, blz. 85). Hij gaat echter verder dan de meeste auteurs wanneer hij claimt dat factoren op het non-elite niveau in het geheel geen invloed hebben. Dit betekent dat hij zowel de crosspressures hypothese als de isolements-hypothese verwerpt. Hij komt hierop echter toch weer gedeeltelijk terug door te wijzen op de negatieve invloed die het snelle sociaal-economisch moderniseringsproces in de minder ontwikkelde landen uitoefent op de mogelijkheid om conflicten te pacificeren (hoofdstuk VI). Veel gevolgen van dit proces zijn namelijk vooral op het non-elite niveau van belang.

De kracht van Nordlinger's boek ligt niet zozeer in het brengen van nieuwe ideeën als in het classificeren en kritisch en logisch doordenken van bekende hypothesen. Dat hij daarbij ook wel eens de neiging heeft door te draven en zijn kritiek soms ontaardt in spitsvondigheid moet hem vergeven worden, omdat de grote lijnen van zijn betoog voor onderzoekers op dit terrein zeer verhelderend zijn.

A. Lijphart

C. Taylor and M. C. Hudson,

World Handbook of political and social indicators.

London (Yale University Press), 1972, 443 p., £ 6.50.

L. D. Wilcox a.o.,

Social indicators and societal monitoring — an annotated bibliography.

Amsterdam (Elsevier), 1972, — 464 p., f 32,—.

In de nieuwe editie van het World Handbook of Political and Social indicators ligt het resultaat opgeslagen van een gigantische verzamelactiviteit: van meer dan honderddertig landen wordt een schat van gegevens gepresenteerd betreffende een groot aantal sociale, politieke en economische variabelen, ieder vergezeld van een grondige methodologische verantwoording, systematisch en overzichtelijk gegroepeerd en neergelegd in tabellarische en/of grafische vorm. Het geheel is onderverdeeld in hoofdstukken over politieke structuur en 'performance' (mogelijk te vertalen als 'de prestaties/het effectief functioneren van het politieke stelsel'), politiek protest en regeringswisseling ('executive change'), sociale patronen, nationale hulpbronnen en ontwikkeling, externe relaties en tenslotte een korte beschouwing als samenvattende analyse.

Met de tweede editie van hun handboek hebben Taylor en Hudson belangrijke uitbreidingen en wijzigingen willen aanbrengen op het wereldomspannende materiaal, dat voor de eerste editie werd bijeengebracht. Niet alleen zijn de gegevens bijgewerkt tot omstreeks 1965-1967, maar ook zijn er een groot aantal nieuwe variabelen geïntroduceerd. In de eerste editie had het overgrote deel van de gegevens betrekking op de sociale en economische context, waarbinnen politieke verschijnselen geplaatst moeten worden, zoals o.a. onderwijspeil, urbanisatie, volksgezondheidstoestand, inkomens- en landverdeling, nationaal inkomen, demografische ontwikkelingen, industrialisatie; deze variabelen zijn in de tweede editie in bijgewerkte vorm weer terug te vinden. Daarenboven zijn in de tweede editie gegevens opgenomen over specifiek politieke variabelen onder het hoofd 'structuur', 'performance', 'protest' en 'regeringswisseling': hieronder zijn gegevens te vinden over de leeftijd van de nationale politieke instellingen, de bestedingen voor onderwijs/defensie, de militaire mankracht, het binnenlandse veiligheidsapparaat, partijversplintering, persvrijheid, opkomst bij verkiezingen en onregelmatigheden bij verkiezingen. Ook de internationale betrekkingen kregen in de tweede editie een ruimere plaats toegekend door het introduceren van materiaal over buitenlandse interventie, lidmaatschap van internationale organisaties, diplomatieke vertegenwoordiging, buitenlandse hulpverlening, concentratie van de export per land en per exportartikel en tenslotte de economische afstand van elk land ten opzichte van de supermogendheden.

Verder is er een nieuwe serie gegevens opgenomen over 'politieke gebeurtenissen' in de verschillende landen, in de vorm van tijdreeksen (op basis van jaarlijkse scoring) over een periode van twintig jaar. Deze staan ondergebracht bij 'politiek protest en regeringswisseling' en geven informatie over protestdemonstraties, onlusten, sanctionerend regeringsoptreden, buitenlandse interventies, normale regeringswisselingen, verlenging van regeringsmandaat, aanpassingen in de regeringsamenstelling en tenslotte onregelmatige regeringswisselingen. Volgens Michael Hudson, die in Comparative Politics van juli 1973 (pp. 611-629) dit materiaal vergelijkt met de Cross-Policy Time Series Data van A.S. Banks & Associates, ligt

de kwaliteit van de 'event series' van het World Handbook zeer hoog. Uit deze vergelijking blijkt trouwens, dat zowel Banks als Taylor & Hudson hun materiaal op dit punt ontlenuen aan de documentatie-archieven van de New York Times; dit doet de vraag rijzen, of voor het opzetten van internationaal-vergelijkende informatiehandboeken als deze niet een meer internationaal gebaseerd bronnenonderzoek (Le Monde, Neue Züricher Zeitung, Internationale Instituten voor Sociale Geschiedenis), met name voor wat betreft de politieke 'events' op zijn plaats zou zijn.

Voor de meer algemene problematiek rond het ontwikkelen en gebruiken van politieke en sociale indicatoren vormt de bibliografie van Wilcox c.s. een goede toegangsweg. Dit boek bevat een literatuuronderzoek over een aantal vakgebieden, die alle betrokken zijn bij de 'social indicator movement'. Het wordt ingeleid door R. M. Brooks, die in kort bestek een beeld geeft van de ontwikkeling van sociale indicatoren vanuit verschillende disciplines als middel voor beleidsplanning door overheidsinstanties, alsmede de discussie en de kritiek, die deze ontwikkeling heeft opgeroepen.

Vervolgens de eigenlijke geannoteerde bibliografie, waarin een literatuurcollectie van ± zeshonderd titels (bedoeld als kennismaking, zonder enige pretentie van volledigheid) wordt aangeduid en samengevat over definitie, begrips- en theorievorming, methodologische implicaties, beleidsplanning en praktische toepassing van sociale indicatoren, alsook over de algemene discussie rond het hanteren van deze indicatoren. De literatuur (Engelstalig) is vanaf 1959 tot en met 1972 bijgewerkt en ontleend aan Europese, Noord-Amerikaanse en VN-publicaties.

Zoals duidelijk zal zijn, lenen beide werken zich nauwelijks tot lezing, bestudering en evaluatie als afgeronde eenheid; de betekenis ervan moet geheel blijken uit het gebruik door de onderzoeker en de waardering zal dan ook per gebruiker variëren. Over Taylor & Hudson's handboek kan in elk geval worden gezegd dat de gebruikswaarde voor het politicologisch onderzoek-in-z'n-algemeenheid de huidige marktprijs van het boek ($\pm f$ 60,—) zonder meer rechtvaardigt.

B. J. S. Hoetjes

The Commission on Population Growth and the American Future.

Research Papers, Vol. IV: Governance and population, the governmental implications of population change, 1972, — 342 p., \$ 3,75.

Richard L. Clinton, William S. Flash, R. Kenneth Godwin,

Political science in population studies.

Heath/Lexington Books, 1972, XVIII + 156 p., f 40,50.

Het is eigenlijk een vreemde zaak, dat de politieke wetenschappen zich zo weinig met demografische ontwikkelingen hebben bezig gehouden. Dit is des te merkwaardiger omdat er duidelijk sprake is van beïnvloeding en wisselwerking: politieke besluiten kunnen van belang zijn voor groei en spreiding der bevolking en deze kunnen op hun beurt politieke gevolgen hebben. Behalve enkele werken zoals die van K. en A. Organski, *Population and World Power* (1961) en Philip M. Hauser (ed.), *Population and World Politics* (2e druk 1964), die overigens vrij oppervlakkig zijn, vindt men vrijwel alleen artikelen die een of ander bijzonder aspect tot onderwerp hebben. Een van de oorzaken van de verwaarloozing van dit onderdeel der politieke wetenschap is ongetwijfeld, dat zo weinig political

scientists zich tot de demografie aangetrokken voelen. Deze terughoudendheid is wel begrijpelijk, want voor velen is demografie nog steeds een zaak van wiskundige technieken. Dit laatste is echter sinds de opkomst en ontwikkeling van de analytische en historische demografie in de afgelopen decennia slechts ten dele juist.

Twee recentelijk verschenen publicaties doen vermoeden, dat aan beide zijden de terughoudendheid wordt doorbroken. De eerste is 'Governance and Population: the governmental implications of population change', het vierde onderzoeksrapport van de U.S. Commission on population growth and the American Future. Dit rapport bestaat uit vier delen, die achtereenvolgens op systematische wijze behandelen: I, Population, federalism and democratic governance, II: Population change and state and local problems of governance, III: Population change and American policy in the late twentieth century en IV: Population policy in the American political system. In een slotbeschouwing geeft editor A. E. Keir Nash enkele themata voor interdisciplinair politiek-demografisch onderzoek aan:

- 1 – de adequaatheid van waarden, die worden verondersteld aan de doeleinden van een 'goede' bevolkingspolitiek ten grondslag te liggen;
- 2 – het tweede onderwerp betreft de vraag, of de conclusies van bepaalde demografische analyses nader moeten worden afgebakend wanneer ze in een wetenschappelijk politiek framework worden gebruikt;
- 3 – een volgend thema betreft het gebruik van demografische en politieke begrippen: waar en wanneer zijn ze in beide takken van wetenschap al dan niet bruikbaar, waar liggen de grenzen voor een gemeenschappelijke aanwending en in hoeverre kan de een zich aan de ander aanpassen;
- 4 – ten slotte zou moeten worden nagegaan op welke punten de analytische waarde van een aantal begrippen of terminologieën voor verbetering vatbaar is. Tot nu toe is daaraan geen aandacht besteed en sommige politieke begrippen zullen opnieuw moeten worden bezien, indien men ze aan demografisch-politiek onderzoek dienstbaar wil maken.

De themata zijn nogal vaag omschreven en Nash is er niet zeker van dat zijn oproep tot meer samenwerking aanstonds gehoor zal vinden. Het voorbeeld dat hij uitwerkt – de invloed van de bevolkingsdichtheid op sociaal en politiek gedrag – is wel interessant, maar waarschijnlijk niet het meest aanmoedigend.

'Political science in population studies' onder redactie van Richard L. Clinton, William S. Flash en R. Kenneth Godwin is veel minder samenhangend. Het toont duidelijk aan welk een achterstand moet worden ingehaald. Het telt acht hoofdstukken van verschillende auteurs en twee ervan zijn ontleend aan het rapport van de Amerikaanse bevolkingscommissie. Bijna alle auteurs zijn, hoger of lager, hoogleraar in de politieke wetenschappen; slechts één heeft zich met bevolkingsproblemen bezig gehouden. De hoofdstukken handelen achtereenvolgens over: the relevance of political research, the scholar and political strategy: the population case, population policies and the american political system (ook in rapport), some psychopolitical effects of population distribution in a postsubsistence era, the effective population in international politics (ook in rapport), the political environment of population control in India and Pakistan, political philosophy and population policy: insights and blindspots of a tradition, en political science in population studies: reasons for the late start.

De behandeling van deze onderwerpen kan zeker in een samenhangend geheel uitmonden. Maar in het voorliggende boek is het niet zover gekomen; de meeste auteurs benaderen hun onderwerp vanuit hun eigen vakgebied en van enig ver-